

Nr 844

Av herr Grebäck m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 183, angående vissa ändringar i hushållningssällskapens organisation, m. m.

(Lika lydande med motion nr 703 i Första kammaren)

Huvuduppgiften för hushållningssällskapen är sedan gammalt att genom upplysning och rådgivning verka för jordbrukets utveckling och rationalisering. Undan för undan har denna uppgift blivit alltmer betydelsefull i strävandena att så snabbt som möjligt i praktisk jordbruksdrift få omsatt forsknings- och försöksanstaltens resultat. Nyligen har jordbrukets forsknings- och försöksresurser översetts och förstärkts. För att denna förstärkning skall kunna komma till avsedd nytta framstår det såsom synnerligen angeläget att jämväl hushållningssällskapens rådgivnings- och upplysningsverksamhet rustas upp. En sådan upprustning är så mycket mera behövlig som på detta område sedan länge råder en avsevärd eftersläpning.

Jordbruksupplysningskommittén har i sitt på hösten 1960 framlagda betänkande föreslagit ändrad utformning, såväl i principiellt avseende som i detalj av organisationen av rådgivningsverksamheten på jordbrukets område. I den förevarande propositionen nr 183 föreslås emellertid endast vissa åtgärder inom ramen för hushållningssällskapsverksamhetens nuvarande utformning och med utgångspunkt från de befintliga personalresurserna. Det övervägande flertalet av jordbruksupplysningskommitténs förslag tillsammans med de däröver avgivna remissutlåtandena bör enligt departementschefen överlämnas till 1960 års jordbruksutredning, som enligt direktiven har att bl. a. beakta den tekniska utvecklingens nya anspråk på rådgivningsverksamhet.

Det skall inte bestridas, att vissa av de i propositionen förordade åtgärderna torde innebära möjligheter till effektivisering i organisationsavseende. Detta skulle emellertid äga rum på bekostnad av en avsevärd försvagning av resurserna inom åtskilliga av de nuvarande arbetsområdena. Vissa konsulenter och även annan rådgivningspersonal skulle påläggas väsentligt ökade administrativa uppgifter till förfång för rådgivningsverksamheten. Arbetsuppgifterna skulle vidgas på vissa områden utan härför erforderlig personalförstärkning. Den geografiska utvidgning av verksamhetsområdena, som skulle följa för ett stort antal rådgivare på konsulentnivån, måste medföra försämrade rådgivningsmöjligheter.

I sistnämnda avseende skulle propositionen få till följd bl. a., att det inte inom varje hushållningssällskapsområde skulle bli möjligt att förfoga över ens en konsulent för vardera av de stora rådgivningsområdena växtodlingsfrågor och husdjursfrågor. En dylik konsekvens måste betraktas som olycklig. Det bör härvid även uppmärksammas, att den nyligen upprustade statliga försöksverksamheten på växtodlingsområdet och hushållningssällskapens medverkan däri organiserats med utgångspunkt från att hos varje sällskap skall finnas en jordbrukskonsulent såsom försöksledare. Vidare bör beaktas, att de statliga eller statsunderstödda åtgärderna på husdjursområdet (exempelvis olika slags avelsdjursregisters uppläggning och förande samt kontrollföreningsverksamhetens ledning och övervakning) på motsvarande sätt förutsätter en husdjurskonsulent hos varje sällskap.

Förslaget att vissa specialister skall kunna utnyttjas gemensamt i två eller flera län synes oss även i andra avseenden medföra betydande nackdelar. Då en sådan ordning tidigare prövats i vissa sammanhang, har den befunnits vara förenad med betydande olägenheter. En nackdel är att jordbrukarna i län, där konsulenten inte är stationerad, inte kan förväntas få samma kontakt med konsulenten som jordbrukarna i dennes hemlän. Samarbetet mellan de olika rådgivarna kan då ej heller bli tillräckligt intimt. Det synes oss därför lämpligast, att varje specialist är verksam endast inom ett hushållningssällskapsområde. Därest detta inte kan genomföras, bör det enligt vår mening övervägas att i stället något eftersätta kraven på specialisering och låta viss eller vissa av ett sällskaps konsulenter täcka mer än ett specialområde.

De i propositionen föreslagna åtgärderna synes oss innebära så genomgripande förändringar och i vissa avseenden försvagningar, att hushållningssällskapen inte torde kunna fullgöra alla de åligganden, som staten pålagt dem vid sidan av rådgivnings- och upplysningsverksamheten och som ansetts böra utföras i nära samband med denna. Såväl vidgade arbetsuppgifter för rådgivningspersonalen som eventuellt större tjänstgöringsområden torde inte kunna förverkligas utan att det samtidigt sker en personalförstärkning.

Även det förhållandet att den av hushållningssällskapen bedrivna rådgivnings- och upplysningsverksamheten i stor omfattning finansieras med andra medel än statsmedel synes oss icke ha tillräckligt beaktats i propositionen. Med de statliga anslagen som grund har sålunda sällskapen under årens lopp kunnat bygga ut resurserna med hjälp av dels egna medel, dels ekonomiska bidrag från landsting, jordbrukets ekonomiska organisationer m. fl. Till följd härav är av den nuvarande totala personalen inmot 800 befattningshavare endast cirka 375 direkt avlönade från det statliga avlöningsanslaget. Enligt vår mening är det synnerligen angeläget att hänsyn tages även till ifrågakvarande förhållanden vid genomförande av organisatoriska förändringar beträffande hushållningssällskapen. Så synes

oss icke ha skett i tillräcklig grad i propositionen. Även om man önskar åstadkomma större rörlighet i sällskapsorganisationen, måste dock alla förändringar ske under beaktande av att statliga och andra resurser bör — på i huvudsak samma sätt som hittills — kunna samordnas inbördes i syfte att totalt kunna utnyttjas som en enhet. I nu nämnt hänseende vill vi särskilt peka på propositionens förslag beträffande formerna för befattningshavarnas tillsättande, omkostnadsanslagets fördelning samt bokföringen.

De konsekvenser i olika avseenden, som vi ovan påtalat, synes oss motivera, att de i propositionen föreslagna genomgripande förändringarna i hushållningssällskapsorganisationen inte genomföres i nuvarande läge. Åtgärderna i sin helhet har nära samband med de frågor rörande upprustning av hushållningssällskapens verksamhet, som 1960 års jordbruksutredning har att överväga. Ett beslut enligt propositionen synes oss därför vara att i väsentliga avseenden föregripa nämnda utredning.

Vissa åtgärder bör dock redan nu kunna beslutas. Det gäller exempelvis de i propositionen föreslagna lönegradsjusteringarna, som synes oss väl motiverade och ägnade att upphäva nuvarande irriterande skiljaktigheter i förhållande till andra jämförbara personalgrupper. Det bör kunna uppdragas åt lantbruksstyrelsen att göra ifrågavarande ändringar i personalförteckningen. Rådgivnings- och upplysningsverksamheten inom hushållningssällskapen har under senare tid utvidgats väsentligt. Den i propositionen förordade uppflyttningen av 12 konsulenttjänster till Ao 24 bör tillkomma de hushållningssällskap, där utvecklingen i nämnda avseende hunnit längst. Vårt ställningstagande i fråga om lönegradsplaceringarna för trädgårdskon-sulenterna framgår av det följande.

En viss ökad rörlighet i konsulentorganisationen bör kunna uppnås utan de genomgripande ändringar, som föreslagits i propositionen. I detta syfte bör det enligt vår mening kunna föreskrivas, att ledigbliven befattning som jordbruks-, husdjurs-, trädgårds- och maskinkonsulent ej får återbesättas utan lantbruksstyrelsens medgivande och utan iakttagande av ämbetsverkets eventuella beslut om ändring i tjänstens ämnesinnehåll och verksamhetsområde. Härigenom torde således ett av de väsentligaste av propositionens förslag kunna tillgodoses på ett nöjaktigt sätt utan den genomgripande förändring, som förordats i propositionen, detta i all synnerhet som förändring i konsulentbefattningens inriktning — även enligt propositionen — normalt bör komma i fråga endast vid vakans å tjänsten. I det fall en tjänst avses skola täcka mer än ett sällskapsområde bör tillsättandet handhas av förvaltningsutskottet i det sällskap, vid vilket vederbörande skall vara stationerad efter hörande av övriga berörda sällskaps förvaltningsutskott.

Beslut synes oss också nu böra fattas om inrättande av specialtjänster på trädgårdsområdet. Ifrågavarande spørsmål ligger utanför jordbruksutredningens uppdrag. I anslutning till förslag från trädgårdsnäringsutredningen

förordar departementschefen inrättande av 13 specialkonsulentbefattningar på trädgårdsområdet så snart möjligheter därtill öppnas. Redan nu skall enligt propositionen härför inrättas sju tjänster som förste konsulent i Ao 24, men samtidigt föreslås, att konsulentbefattningarna i Ao 23 skall minskas med samma antal. Förslaget om inrättande av de nya specialtjänsterna bör godtas. Det har länge varit en brist i den nuvarande organisationen, att specialrådgivare inom trädgårdsnäringen inte funnits i tillräcklig utsträckning. Detta får emellertid enligt vår mening inte medföra en så stor minskning som föreslagits i propositionen av antalet trädgårdskonsulenter, som enligt nuvarande ordning verkar inom hushållningssällskapen. Den nuvarande trädgårdskonsulentverksamheten är av stor betydelse för rådgivningen till den förvärvsmässiga odlingen inom resp. hushållningssällskapsområden. Av de 13 specialkonsulentbefattningar, som departementschefen förordar för framtiden, bör enligt vår mening 7 befattningar inrättas genom utökning av det nuvarande totalantalet och 6 befattningar uppnås genom omändring av motsvarande antal konsulentbefattningar för den allmänna trädgårdsrådgivningen. Av de 7 befattningar, som omedelbart skall inrättas, bör 5 utgöra nya befattningar och 2 erhållas genom omändring av nuvarande trädgårdskonsulentbefattningar. Ifrågavarande konsulentbefattningar i Ao 23 skulle därmed nu minskas med 2 i stället för i propositionen föreslagna 7.

Det är enligt vår mening av stor vikt att ifrågavarande rådgivningsverksamhet utformas i intim kontakt med företrädare för trädgårdsnäringen. I detta syfte har trädgårdsnäringens utredningen föreslagit, att för verksamhetens utformning skall finnas en rådgivande nämnd hos lantbruksstyrelsen med representanter för trädgårdsnäringen. Departementschefen har inte upptagit detta förslag. Vi föreslår att en rådgivande nämnd inrättas vid lantbruksstyrelsen i enlighet med vad trädgårdsnäringens utredningen förordat.

Vårt förslag innebär sålunda, att beslut i fråga om ändringar i hushållningssällskapsorganisationerna med de undantag, som vi ovan angivit, inte bör fattas nu utan först i samband med att ställning togs till jordbruksutredningens kommande förslag på ifrågavarande område. Därest detta vårt förslag inte skulle vinna riksdagens bifall, synes oss dock vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag nödvändiga.

De i propositionen föreslagna reglerna för tjänstetillsättning innebär minskat lokalt inflytande. Vederbörande hushållningssällskap skall dock i de fall, då lantbruksstyrelsen skall avge förslag rörande tjänstetillsättning eller själv skall tillsätta tjänst i hushållningssällskapsorganisationen, få möjlighet att yttra sig i ärendet. Sådan rätt till yttrande skulle hushållningssällskapen inte få vid tillsättande av chefstjänsterna. Det är enligt vår mening angeläget, att vederbörande hushållningssällskap får möjlighet att yttra sig även i fråga om tillsättande av chefstjänsten. Innan generaldirektören och chefen för lantbruksstyrelsen till Kungl. Maj:t anmäler för-

slag rörande chefstjänst, bör sålunda yttrande ha inhämtats från hushållningssällskapet.

I propositionen föreslås, att aspiranttjänster skall få inrättas för främjande av rekryteringen till konsulentbefattningarna. Mot aspiranttjänsterna svarande antal konsulentbefattningar skulle emellertid därvid hållas vakanta. Möjligheter till en sådan aspiranttjänstgöring är även enligt vår mening önskvärda. Men om härvid de ordinarie konsulentbefattningarna hålles vakanta, måste en försvagning av hushållningssällskapets rådgivningsresurser befaras. Vi föreslår därför att aspiranttjänster för rekrytering av konsulentbefattningar skall få inrättas till ett antal av fem, dock utan vakanssättning av de ordinarie konsulentbefattningarna.

I fråga om omkostnadsanslaget — liksom i fråga om det statliga avlöningsanslaget — innebär propositionen den väsentliga förbättringen, att ifrågavarande medel framdeles avses skola utbetalas i sådan ordning, att nuvarande för sällskapen betungande förskotteringssystem i stort sett avvecklas. Vi vill dock — i vad gäller omkostnadsanslagets fördelning — ifrågasätta lämpligheten av att kopiera skogsvårdsstyrelse- och lantbruksnämndssystemet, eftersom sällskapens omkostnadsanslag även i fortsättningen delvis skall täcka löneutgifter. Vidare synes det oss i hög grad tveksamt att helt upphöra med att tillämpa något slag av generella grunder för anslagets fördelning. Eftersom redan nuvarande fördelningssystem möjliggör de justeringar i anslagsfördelningen, som måste följa på den avsedda rörligheten i personalorganisationen, torde detta system utan olägenhet i princip kunna bibehållas.

I fråga om hushållningssällskapens bokföring föreslås i propositionen, att densamma skall per den 1 juli 1962 omläggas till att avse budgetår i stället för att som hittills gälla kalenderår. Det kan ifrågasättas om detta är stadgeenligt möjligt. Ifrågavarande åtgärd är för övrigt enligt vår mening utan större betydelse ur statens synpunkt. Ingenting hindrar således, att den med statsmedel bedrivna verksamheten — på sätt redan i huvudsak sker — särskiljes i bokföringen från övrig verksamhet och redovisas per budgetår utan att räkenskapsåret därför omlägges till att avse budgetår. Det bör vidare uppmärksammas, att den föreslagna omläggningen skulle nödvändiggöra en rad andra omläggningar, exempelvis i fråga om tidpunkten för sällskapens och deras underavdelningars stadgeenliga sammanträden samt om mandatperioden för lantbruksombud, förvaltningsutskottsledamöter och revisorer.

En annan fråga, som kan synas vara en detalj men som har stor organisatorisk-praktisk betydelse, utgör förslaget om centraliserad löneutbetalning till de statsavlönade befattningshavarna. Denna föreslås ske av lantbruksstyrelsen direkt till vederbörande tjänsteman, eftersom det nuvarande systemet anses tyngande för både lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen. I vad avser sällskapen torde dock den föreslagna ordningen icke

innebära några fördelar, enär sällskapen alltjämt måste handha löneutbetalningarna till icke-statsbidragsavlönad personal (denna grupp är något större än den statsavlönade). Vidare måste lantbruksstyrelsens löneutbetalning, som torde komma att kräva personalförstärkning hos ämbetsverket, grundas på månatliga uppgifter, uppgjorda inom sällskapen. Därtill kommer de praktiska svårigheter, som uppstår till följd av att den löneutbetalande myndigheten och vederbörande huvudman har skilda förläggningsorter. Detta gäller särskilt vid löneberäkningar i samband med sjukledigheter, vikariat o. d. Icke minst med hänsyn till att vikarier på statsavlönade tjänster hos sällskapen ofta hämtas från sällskapens icke-statsavlönade personalgrupp kan dessa olägenheter förutsättas bli betydande. Frågan om vem som vid vakanser skall utse vikarier synes för övrigt icke löst i propositionen. Över huvud taget medför ett realiserande av ifrågavarande förslag en icke önskvärd oklarhet med avseende på frågan om hos vem vederbörande tjänsteman är anställd, vilket torde vara till icke ringa nackdel i dennes ställning såsom rådgivare åt den jordbrukande allmänheten. Det förtjänar vidare påpekas, att centraliserad löneutbetalning icke förekommer inom lantbruksnämnderna eller de numera förstatligade skogsvårdsstyrelserna.

Slutligen vill vi i anslutning till förslaget om att länsjägmästaren skall kallas till de sammanträden med hushållningssällskapens förvaltningsutskott och nämnder, vid vilka frågor rörande kursverksamheten och andra skogsbruket berörande ämnen behandlas, framhålla, att motsvarande anordning synes böra gälla beträffande sällskapets chefstjänsteman inom skogsvårdsstyrelsens verksamhet.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 183 måtte

I. a) medgiva de i propositionen förordade lönegradsuppflyttningarna och bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i personalförteckningen och statens allmänna avlösningsreglemente i enlighet med vad ovan anförts;

b) godkänna vad i propositionen förordats rörande inrättande av specialkonsulentbefattningar på trädgårdsområdet, dock med den ändringen att ifrågavarande konsulentbefattningar i Ao 23 må reduceras för närvarande med endast 2 befattningar och sedermera med ytterligare 4, i enlighet med vad ovan anförts;

c) anhålla hos Kungl. Maj:t om inrättande av en rådgivande nämnd hos lantbruksstyrelsen med representanter för trädgårdsnäringen i enlighet med vad anförts i motionen;

II. avslå propositionen i övrigt vad beträffar hushållningssällskapsorganisationen och i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla, att ifrågavarande spörsmål måtte ånyo övervägas av 1960 års jordbruksutredning;

III. medgiva för ökad rörlighet i konsulentorganisationen införande av föreskrift om att ledigbliven befattning hos hushållningssällskap som jordbruks-, husdjurs-, trädgårds- och maskinkonsulent ej får återbesättas utan lantbruksstyrelsens medgivande och beslut i fråga om tjänstens ämnesinnehåll och verksamhetsområde, i enlighet med vad ovan anförts;

IV. godkänna — därest vad ovan under II. yrkats icke skulle av riksdagen bifallas — följande ändringar av Kungl. Maj:ts förslag:

a) att hushållningssällskap må äga yttranderätt även i fråga om tillsättande av chefstjänst;

b) att fem aspiranttjänster må få inrättas för främjande av rekryteringen till konsulentbefattningarna, dock utan vakanssättning av ordinarie konsulentbefattningar;

c) att omkostnadsanslagets fördelning samt hushållningssällskapens bokföring och löneutbetalning må få ordnas i enlighet med vad ovan anförts.

Stockholm den 7 november 1961

Erik Grebäck

Per Svensson
i Stenkyrka

Harry Wahrendorff